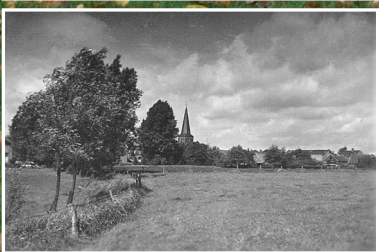

Boorn & Boerschop

Jaargang 29 / 2019

Een uitgave van de heemkondevereniging Borne
Verschijnt 3 keer per jaar

Nummer 3

Colofon**Bestuur van de vereniging**

Annemarie Haak (voorzitter), Bertie Velthuis (secretaris), Frank Mars (penningmeester), Leo Bult, Harrie Rouhof, Hans Nijhof en Harriët ten Tusscher (leden).

Secretariaat

Welemanserf 5, 7622 HT BORNE
tel.: 074 266 70 79
e-mail: info@heemkundeborne.nl

Website

www.heemkundeborne.nl

Lidmaatschap

Persoonlijk lidmaatschap € 18,- per jaar
Gezinslidmaatschap € 24,- per jaar.

Bank

Rabobank Borne, rek.nr.:
NL43RABO0145637409

Redactie Boorn & Boerschop

Jurrie Haak en Anja Tanke

Redactieadres

Van Deinsestraat 33, 7621 XL Borne.
tel.: 074 266 43 92
e-mail: boornenboerschop@ziggo.nl

Ondersteuning en advies

Henk ten Thije en Jaap Grootenboer

Omslag ontwerp

Jurrie Haak

Inzenden kopij

Aan het redactieadres (per mail). De redactie kan bij publicatie in overleg met de auteur artikelen, inkorten, splitsen en redigeren.

Uiterste inzenddatum volgende nummer

15 februari 2020

Foto's in dit blad

De redactie heeft haar uiterste best gedaan rechthebbenden te achterhalen. Mocht u van mening zijn dat u rechten kunt laten gelden op afgebeelde foto's, dan kunt u zich melden bij het bestuur van de vereniging.

Verspreiding

Via boekhandel Bruna, VVV, Museum Bussemakerhuis en de penningmeester van de vereniging, allen te Borne.

Losse nummers

€ 4,00 (porto € 2,00)

Abonnement

Inbegrepen bij het lidmaatschap van de heemkundevereniging.

Overname van de inhoud van dit blad, of delen daaruit, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Grote foto op de voorpagina

Cortenstalen monument van Boris, vlakbij de vindplaats van zijn botten.
Beeld van Patrick Josso
Foto: Jurrie Haak

Van de redactie.

Dit is het laatste nummer m.m.v. Anja Tanke als mederedacteur. Langs deze weg wil ik Anja van harte danken voor de jarenlange fantastische samenwerking bij het maken van ons blad. Zij heeft haar stempel duidelijk gezet en achtergelaten. Gelukkig blijft ze als adviseur haar medewerking verlenen, zodat we nog altijd, op een andere manier, van haar kennis en ervaring gebruik kunnen maken.

Nogmaals bedankt, ook namens het bestuur.
Jurrie Haak

Inhoud

Colofon	Redactie	1
Oet de tied komn in Boorn	Gerard Vaalt	2
Jan Eagenwies	Gerrit Rensink	6
Uit het leven van Gerard Wensink (1906 - 1987)	Gerard Wensink (schrijver kroniek) en Leo Leurink (inleiding)	7
Oonderboks	Gerrit Rensink	9
Zo was 't, zo is 't De Zuid-Esch en de watertoren	Hans Nijhof	10
Bezoek aan Kampen door de Heemkundevereniging	Martin Thiehatten en Bertie Velthuis	12
Hooge Brug	Gé Nijkamp	14
De tekening van Fré Cohen	Jurrie Haak	15
Ambtenaar opgesloten in kluis	Bertie Velthuis	16
Het levenspad van Elisabeth Schulz	Anja Tanke	18
Ik zeg nog tegg'n JanWillem	Zwier Kremer	20
Jens geet nao 't café	Gerrit Rensink	21
Tuk	Johan Kwast	22

Oet de tied komn in Boorn

Gerard Vaalt¹

Voor veel belangrijke momenten in het leven waren er vaste gebruiken waarbij noabers een rol speelden. Bijvoorbeeld het 'bruffteneugn', of als getuige meegaan naar het gemeentehuis voor aangifte van een geboorte of overlijden. Vaste gebruiken waren er ook bij uitvaartverzorging. Rituelen en gebruiken veranderen met de tijd. Omdat er in dit blad nog niet over rituelen bij overlijden en uitvaartverzorging is geschreven, heeft de redactie Gerard Vaalt gevraagd en bereid gevonden op papier te zetten wat hij weet over de Bornse tradities en de veranderingen die in de loop der jaren zijn opgetreden. Gerard had diverse bestuursfuncties bij Begrafnisvereniging Sint Barbara. Daarnaast was hij voorzitter van de Federatie Katholieke Begrafnisinstellingen en van het Landelijk Samenwerkingsverband Uitvaartverenigingen zonder Winstoogmerk. Gerard Vaalt werd in Borne geboren op 23 mei 1930 en overleed in Almelo op 17 februari 2019. De redactie plaatst dit artikel in overleg met zijn familie.

Zorg door de noabers

In vorige eeuwen waren mensen veel meer op elkaar aangewezen. Er was geen verzorgingsmaatschappij. Van wieg tot graf, of men daar nu zin in had of niet, het hoorde dat je voor elkaar zorgde en het was ook noodzakelijk. Voorzieningen waren er nauwelijks. Het was dus de normaalste zaak van de wereld of, zo u wilt, in de noaberschap.

In vroegere jaren was uitvaartverzorging vooral een taak van familie, vrienden en niet in de laatste plaats de bureu. De noabers hadden een belangrijke taak, die per streek en per noaberschap verschilde. Wanneer er iemand in de noaberschap was overleden, kwamen de noabers, met name de mannen, bijeen in het huis van de overledene. Daar werd in gezamenlijk overleg een aantal zaken geregeld. De gebruiken rond overlijden en begraven werden per generatie doorgegeven en zo wist iedereen wat er gedaan moest worden. Er waren geen formele organisaties, behalve de kerk dan, die een rol speelden. De noabers regelden alles met betrekking tot de uitvaart. Voor zover noodzakelijk zorgden ze ook voor het dagelijks reilen en zeilen in en om het sterfhuis of op de boerderij.

Rituelen

Doodanzegn en groovn neugn

De belangrijkste taak die het eerst moest gebeuren, was het zogenaamde 'doodanzegn'. De noabers moesten familie, verderaf wonende vrienden en bekenden persoonlijk op de hoogte brengen van het overlijden. Naaste bureu werden op de hoogte gebracht door het bericht mondeling van huis naar huis door te geven. Hetzelfde ritueel volgde nogmaals, maar dan in veel grotere omvang zodra bekend was wanneer de uitvaart en begrafenis zouden plaatsvinden. Het eigenlijke 'groovn neugn'. Wie van de noabers het 'doodanzegn' en 'groovn neugn' voor zijn rekening nam, werd bepaald aan de hand

van het zogenaamde 'breefke trekkn'. Uit een pet of bus trokken vier à vijf noabers om beurten een briefje dat aangaf welke taak ze toebedeeld kregen.

De noaberplicht kon soms een zware last leggen op de schouders van de noabers. Men kon de pech hebben dat de gezinnen die geïnformeerd moesten worden, buiten de parochie- of gemeentegrens woonden. Dat betekende in een niet-gemotoriseerde wereld, kilometers lopen, of als men er kan over beschikken, met paard en wagen. De tijd die daar aan besteed werd, kon men niet werken met als gevolg derving van inkomsten. Er werd dan ook weleens geruild, maar dat kon eigenlijk niet zonder gezichtsverlies tegenover de nabestaanden. Nadat de noaber zijn taak had volbracht, ging hij meestal naar het sterfhuis om de aldaar aanwezige naasten op de hoogte te brengen van zijn werkzaamheden. De mannen waren dikwijls vermoeid. De borrel die dan werd aangeboden verzachtte het leed een beetje.

Wassen en 'verhennekleedn'

De vrouwen van de naaste noabers hadden de taak de overledene te wassen en te 'verhennekleedn'. Men diende de overledene het doodskleed aan te trekken. Deze doodsklederen behoorden in vroegere tijden tot de uitzet van ieder pas getrouwd echtpaar en werden in de linnenkast bewaard. Een belangrijke rol in het traject vervulden de ziekenzusters zoals zuster Prudentia van de Zusters van Liefde van het klooster in de Stationsstraat en in latere jaren de zusters Meijer en Mol van het Gele Kruis. Zij waren behulpzaam bij het afleggen van de overledene. Ook zij die de kist brachten per trekkar werden dikwijls gevraagd te helpen bij het in de kist leggen van de overledene. Niets was de mens toen vreemd.

Lijkkoets met paarden en dragers. Zoals toentertijd gebruikelijk een zwarte koets en paarden met zwarte dekkleden en zwarte leidsels.

Thuis opbaren

De overledene werd thuis opgebaard. Zolang de overledene thuis was, waren de gordijnen gesloten. Ook bij overlijden in het ziekenhuis werd de overledene, als het enigszins mogelijk was, op de dag van overlijden opgehaald en thuis opgebaard. Bij extreem warme dagen is het meerdere keren voorgekomen dat de overledene eerder werd begraven vanwege de reeds ingezette ontbinding van het lichaam. De uitvaartceremonie of de uitvaartmis in de kerk vond dan enige dagen later plaats, waarbij de genodigden ook aanwezig waren. Als misdienaar in de St. Stephanuskerk heb ik dit enkele keren persoonlijk meegemaakt.

Doodnboer en doodndreagers

Op de dag van de begrafenis was het de taak van de noabers de lijkstaf met de overledene naar de kerk en vandaar naar het kerkhof te vervoeren. De lijkwagen, meestal een boerenwagen, werd gereden door de zogenaamde 'doodnboer', zoals de noabers die de kist droegen 'doodndreagers' werden genoemd. Drie avonden, van overlijden tot begrafenis, werd er aan huis de rozenkrans en verschillende litanieën geboden.

De begrafenis

Op de dag van de begrafenis werden familie, noabers en verdere genodigden verzocht naar het sterfhuis te komen om vandaar uit de overledene lopend te begeleiden naar de parochiekerk en het kerkhof. Als voorbeeld: het sterfhuis staat aan de uiterste rand van de parochiegrens, bijvoorbeeld in Azelo. Het is november, koud, nat guur weer. Men moet naar het sterfhuis. Er zijn geen verharde wegen. 's Morgens om 9.00 uur is de uitvaartmis. Dat betekent, lopend naar het sterfhuis, vandaar drie kwartier lopen naar de kerk. Anderhalf uur requiemmis, naar het kerkhof en terug

naar het sterfhuis. Kortom, men moest uren uittrekken voor een begrafenis.

De kist werd op het gedolven graf gezet en neergelaten in de aarde. Bloemen waren er hoegenaamd niet. Na de gebruikelijke bewieroking en zegening, werden hol klinkend enige scheppen zand op het deksel van de kist geworpen door de priester.

Noagroove

Voor de zogenaamde 'noagroove' nodigde de 'doodgreawer' de familie en noabers uit. Andere belangstellenden waren hier meestal niet bij aanwezig. Zij werden op het kerkhof bedankt voor hun belangstelling. Er was dan koffie met 'breudjes' in een plaatselijk café. In sommige plaatsen en parochies was het gebruikelijk om op de drie zondagen die volgden op de begrafenis, na de hoogmis in de kerk de rozenkrans te bidden voor de zielenrust van de overledene.

De kosten

Na de begrafenis ging de 'ansprekker' met de pet rond om de kosten van de begrafenis te dekken. Mocht er een financieel overschot zijn, dan werd dat bij een volgende begrafenis wel verrekend met de noabers.

Begrafenisverenigingen

Borne kende in vorige eeuwen meerdere noaberschoppen, o.a. het Tichelweark, de Lemerij, 'n Bolkshook, 'n Zwartn hook, 't Hesseler en 't Boornse veld. Zij hadden geen statuten, huishoudelijk reglement of contributiesysteem. In Hertme bestond alleen een lijkwagenvereniging die zorgde voor het vervoer van de overledenen.

De begrafenisvereniging Helpt Elkander is opgericht in 1913 door bewoners van de zogenaamde 'rooie lap' (Deldensestraat). Ze is daarmee de oudste begrafenisvereniging in Borne. De oprichters

Begrafenisstoet in de Prins Bernhardlaan. Op 30 oktober 1939 werd onder grote belangstelling het stoffelijk overschot ter aarde besteld van de bij een verkeersongeval noodlottig om het leven gekomen wethouder Dirk van Leeuwen.

Bron: Beeldbank gemeentearchief Borne

wilden voorkomen dat hun leden voor de consequenties van de hoge kosten van een begrafenis kwamen te staan. Deze lasten en het enorme verschil in de wijze waarop de uitvaart voor een welgestelde en een minder bedeelde werd uitgevoerd, maakte de roep om een uniforme begrafenis voor iedereen, die tevens ook betaalbaar moest zijn, sterker.

In de loop der tijd zijn het Tichelwerk, 'n Bolkshook en 'n Zwatn hook opgegaan in begrafenisvereniging St. Joseph. 't Hesseler bleef zelfstandig. De Lemerij is eind jaren '60 opgeheven. Vanuit 't Boornse veld en de Katholieke Arbeiders Beweging is in 1932 de R.K. begrafenisvereniging Sint Barbara opgericht.

Langzamerhand verdween de onderlinge noaberhulp en daarvoor in de plaats kwam georganiseerde ondersteuning bij overlijden door een begrafenisvereniging. Het zogenaamde aanzeggen bleef nog, maar raakte na de Tweede Wereldoorlog ook in onbruik. De meeste berichten werden middels rouwkaarten per post verzonden en voor een eerste snelle berichtgeving werd meer en meer gebruik gemaakt van de telefoon.

Niet meer de directe burens zorgden voor de overledene en de begrafenis maar plaatsgenoten die dienstbaar wilden zijn, nog steeds kleinschalig, maar wel georganiseerd. Uiteindelijk bleven in Borne twee begrafenisverenigingen over: Helpt Elkander en Sint Barbara.

Ook veranderden de gebruiken bij begraven. Bijvoorbeeld: van de RK-kerk naar kerkhof werd de rouwstoet vooraf gegaan door de koster. In Borne was dat lange tijd koster De Boer. Hij liep met het kruis van de kerk waar de uitvaartmis plaatsvond, daar achter de priester en misdienaars met wierookvat en wijwateremmer. Hierna werden de aanwezigen uitgenodigd voor de koffietafel in één van de plaatselijke horecabedrijven.

Begraven door een vereniging

Bij Sint Barbara kon men zich verzekeren voor een begrafenis in een klasse. Hoe lager de klasse, des te eenvoudiger de begrafenis:

Derde klasse: uitvaartmis om 9.00 uur, één priester, vier mis-

De dragers van Begrafenisvereniging Sint Joseph bij de toegangspoort naar het katholieke deel van de begraafplaats aan de Oude Almeloseweg.

Van links naar rechts: Onbekend, Oude Munnink, Wiggers, Mentink en Tanke.

Bron: Beeldbank Heemkundevereniging Borne

dienaars, altaarbekleding zwart met zilveren biezen. Tweede klasse: uitvaartmis om 9.30 uur, één priester, zes misdienaars, altaarbekleding zwart met gouden biezen.

Eerste klasse: uitvaartmis om 10.00 uur / 10.30 uur, drie priesters, tien misdienaars, altaarbekleding zwart met gouden biezen en zwarte gordijnen met gouden biezen rondom en achter het altaar.

Naast de aansprekker' (de uitvaartleider) en de 'draegers', hadden verenigingen ook bodes. Deze mannen haalden maandelijks de contributie op bij de leden. Zij gaven ook de gezinsuitbreiding en een eventuele verhuizing door aan de penningmeester. Tevens zorgden ze voor de aanwas van nieuwe leden. Tot 1974 haalden de bodes van Helpt Elkander maandelijks de contributie op bij de leden. Vanaf dat jaar werd betalen per acceptgiro ingevoerd.

Bij Helpt Elkander werden in de jaren '50 voor leden en hun gezinsleden onderstaande voorzieningen betaald: een lijkauto en twee volgauto's, een vurenhouten kist tot ten hoogste f 65,--, 35 rouwbrieven tot ten hoogste f 14,50, algemeen graf tot ten hoogste f 12,50, het grafdelven tot ten hoogste f 10,--.

Samenwerking tussen de verenigingen

In 1956 waren de eerste gecombineerde vergaderingen tussen Helpt Elkander, St. Joseph en St. Barbara over de kosten van lijkwagens en volgriftuigen. Dit werd in gezamenlijk overleg contractueel vastgelegd en aan de 'stalhouders' fa. Konink en fa. Spek schate voorgelegd en door hen geaccepteerd. Ook de vervanging van de lijkkoetsen en volgriftuigen door rouw- en volgauto's kwam ter sprake.

Intussen veranderde er ook één en ander in de gebruiken. Bij Sint Barbara werd het voorbidden in de

kerk ingekort. De derde klas uitvoering uitvaartmis verdween. Alles werd tweede klas uitvoering: de uitvaartmis, de grafplaats en het vervoer over de weg van kerk naar de begraafplaats. De eerste klas bleef bestaan.

In 1965 hadden de gezamenlijke uitvaartverenigingen gesprekken met de gemeente om te komen tot de bouw van een aula. Opbaring thuis werd steeds moeilijker of zelfs onmogelijk, mede vanwege beperkte ruimte in nieuwbouwwoningen.

Over het algemeen verliepen de contacten soepel tussen de verenigingen. Zo niet in 1970. In dat jaar werd door Sint Barbara de aula in de Theresiakerk gerealiseerd en in gebruik genomen. Dat de vereniging de kosten van een opbaring in de aula in haar voorzieningenpakket opnam en de leden dit dus niet extra hoefden te betalen, werd haar door een zustervereniging kwalijk genomen. Hierdoor werd het overleg opgeschort. De andere uitvaartvereniging wilde geen gebruik maken van deze aula en bracht haar overledenen naar de aula van Smelt in Hengelo.

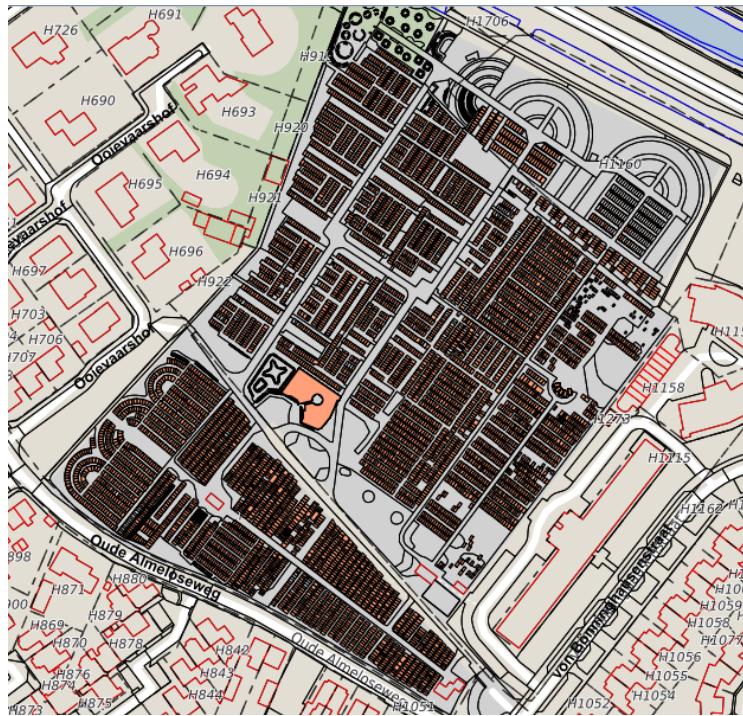
Toch is in 1976 een commissie ingesteld om te onderzoeken om te komen tot een gemeentelijke aula. Dit had de steun van alle verenigingen, inclusief Hertme. Deze voorziening is niet tot stand gekomen. In 1978 heeft Sint Barbara een aula in de Stephanuskerk gerealiseerd, zij het zeer primitief. In 1986 werd het geheel verfraaid en was het functioneel goed te gebruiken dankzij de koeling welke door bemiddeling van huisarts G. Talsma werd verkregen. In 1991 werd opbaring thuis ook mogelijk door aanschaf van een koelplaat.

Bij Helpt Elkander vonden de opbaringen plaats in het Dijkhuis. Rond 1990 besloot de vereniging een eigen mortuarium te bouwen aan de Bekenhorst.

In 1994 vonden de eerste besprekingen plaats met Sint. Joseph om tot meer samenwerking te komen. Dit heeft geleid tot volledige overgang van Sint Joseph naar Sint Barbara. De statuten werden aangepast aan de Wet Natura Uitvaartverzekeraars. Dat was en is (uiteraard) verplicht maar vooral ook om geen juridisch afdwingbare rechten en verplichtingen te hebben, maar op basis van moraal en fatsoen invulling geven aan het verzorgen van een uitvaart.

Concurrentie

Inmiddels zijn de commerciële verzekeraars zeer actief om naast het pakket voorzieningen dat de verenigingen bieden bijverzekeringen af te sluiten zodat bijkomende kosten ook gedekt zijn. Dit vraagt van de plaatselijke bestuurders alert te zijn in alle opzichten. Zij zijn nog steeds de vrijwilligers welke pro deo dit werk doen. Vergaderingen van Sint Barbara werden in het verleden zelfs op zondagmorgen gehouden in verband met de banen van meerdere bestuurders. Draggers kregen een kleine vergoeding, de zogenaamde aalmoes.

De begraafplaats aan de Oude Almelseweg in Borne. Links onder het van oorsprong protestantse deel en rechtsonder het katholieke deel. Rechtsboven het nieuwe gedeelte.

Bron: www.begraafplaatsborne.nl

Begraafplaatsen in Borne

Oorspronkelijk werden protestanten en katholieken naast of in de kerk begraven. In Borne dus naast de Oude Kerk in oud-Borne en bij de voormalige RK waterstaatskerk aan de Koppelsbrink. De joodse begraafplaats lag oorspronkelijk aan de Burenweg en is later verplaatst naar de Twijnerstraat. Daarnaast is er nog een begraafplaats aan de Deldensestraat. Hier werden toentertijd mensen begraven die geen lid waren van een geloofsgenootschap of geen vaste woon- of verblijfplaats hadden.

Toen de wetgeving omtrent begraven bij en in kerken strenger werd, zijn NH en RK begraafplaatsen aangelegd aan de Oude Almelseweg. Destijds een flink eind uit de bebouwde kom. Het oudste graf van de NH begraafplaats dateert uit 1886. De kerken waren eigenaar van de grond en dus ook verantwoordelijk voor het onderhoud. De NH kerk heeft de grond in 1968 aan de gemeente verkocht.

Belast met het onderhoud van het RK begraafplaats aan de Oude Almelseweg was de 'doodgreawer'. Naast het delven van graven, onderhield hij ook de toegangsweg en de paden op het kerkhof, dat toen nog eigendom was van de Sint Stephanusparochie. In 1974 kocht de gemeente voor een bedrag van f 1,- de katholieke begraafplaats en voegde deze vervolgens samen met de NH-begraafplaats. Tegelijkertijd vond uitbreiding plaats.

Bij de verkoop van de katholieke begraafplaats werd afgesproken dat de bestaande graven van voor september 1975 onaangeroerd blijven tot het jaar 2050. De beheerder, Marinus de Graaf, kwam in dienst

van de gemeente. Nadien werd het onderhoud verzorgd door zijn zoon Henk. De oude gedeelten van beide begraafplaatsen zijn nog heel goed te herkennen. Bij binnenkomst ligt aan de linkerkant het oude hervormde gedeelte. Aan de rechterkant is de toegangspoort van het oude katholieke gedeelte, met even verderop de Calvarieberg.

De Calvarieberg is rond 1932 opgericht en ligt op het oudste gedeelte van de begraafplaats. De Calvarieberg, of ook wel kruisberg genoemd, is de oorspronkelijk buiten Jeruzalem gelegen heuvel waar Jezus gekruisigd werd. Op de berg staat een Christusfiguur aan het kruis met drie

Noot

1. Zoals in de inleiding vermeld, heeft de redactie de heer Vaalt gevraagd zijn kennis rond begraven in Borne op papier te zetten. Hij bekleedde tussen 1957 en 2008 diverse functies bij begrafenisvereniging Sint Barbara. De redactie heeft tevens gebruik gemaakt van informatie destijds vermeld op de website van Helpt Elkander. Tekstbewerking is verzorgd door Anja Tanke en Hans Nijhof.

Jan Eagenwies

Ik heb 't altied wa zeg echt dood goan
Nen waarheid as nen koo
Dood goan, echt dood goan
Da's leste wa'k doo

Gedicht van Gerrit Rensink, pseudoniem Wossen Gait. Uit de bundel "ZUNDAG".

Oproep

In april van volgend jaar heeft de vereniging het op zich genomen om t.g.v. het 75-jarige bevrijdingsfeest een expositie te houden. Deze zal in Het Dijkhuis worden opgesteld. De commissie die deze expositie voorbereid is nog op zoek naar **persoonlijke foto's en of herinneringen** van mensen die de bevrijding in 1945 hebben beleefd **in Borne**. Voor reacties gelieve u te wenden aan het redactieadres.

Uit het leven van Gerard Wensink (1906 - 1987). Deel 9

Gerard Wensink (schrijver kroniek) en Leo Leurink (inleiding, noten en fotobijchriften)

In deze een na laatste aflevering uit de kroniek van Gerard Wensink nemen we onze lezers eerst mee naar Gerard's herinneringen aan de Eerste Wereldoorlog (1914 - 1918). Hij vertelt onder meer over de mobilisatie in het neutrale Nederland en over een Duitse deserteur die onverhoeds naast hem in bed beland. Hierna volgen enkele beschrijvingen van kleurrijke buurt- en dorpsgenoten uit zijn tijd, waarvan er een tweetal figureert in het ludieke verhaal onder de titel "Met de oudjes op stap", onder auspiciën van de plaatselijke afdeling van de Algemene Bond van Ouderen.

Uit de Eerste Wereldoorlog 1914 - 1918

Op zondag 28 juni 1914 werden te Sarajevo, de hoofdstad van Bosnië, de 50-jarige Oostenrijkse troonopvolger Frans Ferdinand (van Oostenrijk) en zijn echtgenote door pistoolschoten om het leven gebracht. Door deze moordaanslag ontbrandde op 28 juli daaropvolgend de Eerste Wereldoorlog. Om onze neutraliteit te handhaven mobiliseerde ook Nederland.

Ik was toen ruim 8 jaar oud en eind januari 1914 opgenomen in het gezin van mijn pleegouders, Jan Schoemaker in de Jurienstraat (nu Brinkstraat).

Evenals overall elders waren ook hier in de straat prikkeldraadversperringen aangebracht, waarbij een soldaat op wacht stond. Er was dus voor een jongen van mijn leeftijd heel wat te beleven in onze buurt.

Op een dag, toen ik met een paar andere jongens

bij de versperring stond te kletsen nabij de werk-

Agent van politie Dijkslag in 1925, in die tijd nog veldwachter geheten.

Bron: Een uitsnede van een foto uit het boek "Kent u ze nog de Bornsen", van G.P. ter Braak.

plaats van aannemer Morselt kwam er opeens een man aanhollen, achtervolgd door veldwachter Dijkslag, die hem blijkbaar wilde arresteren. Dat gelukte Dijkslag niet zo best, ondanks hulp en sloeg woest om zich heen. Jan Bornerbroek, een metselaar die daar in de buurt woonde, kwam er ook naar toegelopen. Hij werd echter direct door Dijkslag met een "in naam der Koningin" gesommeerd assistentie te verlenen. Bornerboek, een Enschedeër van geboorte en nogal vrijgevochten, deed dat op zijn manier. Hij ging naar de weerspannige toe, klopte hem op zijn schouder en zei: "Ik weet nich wee doe bis, mer goat met miej met en dan koomp alns in orde! Da's good", zegt de man, 'met oe wik wa met, dee aandre keerls mut van miej ofbliewn".

Jan Bornerbroek nam de man bij de arm en laveerde met hem naar zijn eigen huis. Dijkslag wilde ook mee. "Nee" zegt Bornerboek, "hier bin ik de baas", en Dijkslag af. Zo werd de politie buitenspel gezet!

Een deserteur in bed

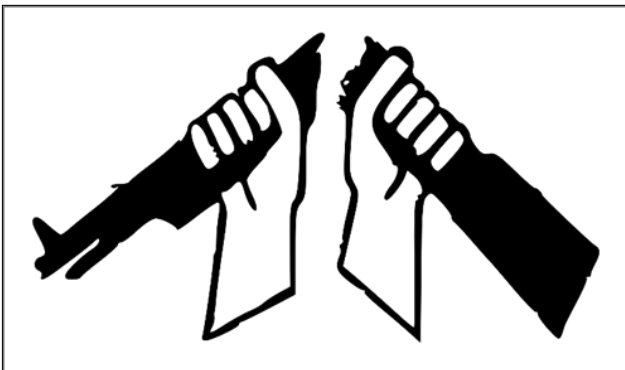
Het was in het begin van de Eerste Wereldoorlog, dat ik 's nachts een keer wakker werd en een grote kerel bij mij in bed vond. Ik was nog te veel in slaap om echt bang te zijn en probeerde dat grote ding eruit te kiepen. Toen ik mijn kleine vuistjes er tegenaan zette hoorde ik opeens: "Was dös doe toch? Ik wil bieje diej sloopen of mag dat nich?" Ik zeg: "Joawa, mer wee bis doe dan?" En toen kwam het verhaal los. Hij was een Duitser en familie van mijn pleegouders. Hij heette Alfons Hock en was uit het Duitse leger gedeserteerd. Midden in de nacht de grens over geslopen en bij zijn oom en tante aangekomen. Omdat die zo direct geen slaappleaats voor hem hadden zeiden ze tegen hem: "Kruip maar bij de jongen in bed, dan zien we morgen wel verder". Toen hij vroeg of ik niet eerst gewekt moest worden, hadden ze gezegd: "Nee, dat hoof nich, den wordt nich bang, dat mag e nich". (Ik mocht nooit bang zijn; Spartaanse opvoeding!) Alfons is er tot het eind van de oorlog gebleven en toen teruggekeerd naar Duitsland.

Toen ik de lagere school doorlopen had, mocht ik naar de MULO in Hengelo. Daar liep ik naar toe, samen met Gerard van Harten, Antoon Leuwerink en Jan Leushuis ('t Sluur). Ook de zoons van H. Hulshof (van de Grutter) liepen met ons mee. Zij

zaten op de neutrale MULO aan de Oldenzaalsestraat. Alle genoemden zijn al overleden. Ik kon wel aardig meekomen op school, doch in de laatste klas (de examenklas) werd ik ziek, overspannen en ik mocht van de oude dokter Stomps een jaar lang niet naar school. Ik vond het wel jammer, doch, zo zei men: "Een jaar wachten dat is ook niks, dan kun je beter een goed vak leren". Dat gebeurde en zo kwam ik dan, volgens afspraak met mijn vader (na school) weer terug in mijn ouderlijk huis en vervolgens in de meubelmakerij terecht. Mijn pleegouders leven al lang niet meer, doch ik ben hen nog steeds dankbaar voor met wat ze me gaven, n.l. een goede opvoeding.

Ja, zo was er altijd wat te beleven in de Brinkstraat. In een van de woningen van Poppink waren Belgische vluchtelingen onder gebracht. Het waren Vlamingen; ze kwamen vaak in de winkel van Schoemaker. Hun taal heb ik, nog altijd, mooi gevonden. Soms liepen er mannen in de straat, die pamfletten uitdeelden en steeds maar riepen: "koopt en leest; leg de wapens neder, prijs 3 cent" (*het gebroken geweeetje*).

Bijna wekelijks kwam er bij het station een troep koeien aan, bestemd voor de slachterij van Schoemaker. Het personeel moest ze afhalen, lopende. Tijdens de tocht door Borne bleven de dieren vrij

Het gebroken geweer was in Nederland en in België voor de Tweede Wereldoorlog een symbool voor het pacifisme. Het werd gedragen als een speldje (ook wel het gebroken geweeetje genoemd) op de kleding. De verschrikkingen van de Eerste Wereldoorlog waren aanleiding voor een grote antimilitaristische beweging.
Bron: Wikipedia

rustig, doch in de buurt van het slachthuis gekomen roken ze bloed en waren bijna niet meer te houden. Dan werden ze woest. Vooral als er van die grote Friese stieren bij waren dan was het soms bij het levensgevaarlijke af hen in de schuur te krijgen. Je griezelde er soms van.

En toch was het best gezellig in huize Schoemaker, vooral toen ze ook nog een Oostenrijkse jongen opnamen. Hij was van mijn leeftijd en heette Gerard Boonen. Ik kon goed met hem overweg en 't mooiste was dat we elkaar onze taal leerden. Hij is ruim een jaar gebleven. Ik moest altijd vroeg naar bed,

maar als het een mooie zomeravond was vond ik dat niet zo erg. Dan was er als je bij het open raam zat vanaf de overkant van de straat zoveel te zien en te horen, dat je aan slapen geen behoefte had. Dan leek het net of alle joden uit de buurt bij Sallie Lievendag op visite waren. Dan kwamen er onder de bomen de verhalen los. Het ene nog mooier dan het andere. Heel hun handel en wandel kwam ter sprake; ze trachtten elkaar de loef af te steken. De een had nog meer en beter verkocht of ingekocht dan de ander. Er werd ook veel geplaagd en vooral gelachen, doch allemaal netjes. En ik maar luisteren!!

Kleurrijke buurt- en dorpsgenoten uit die tijd

Poaters Getjaan en Jannoa Kiewik woonden aan de Woolderweg in een klein huisje op de plaats waar thans de MAVO staat. (*Het gebouw staat er nog, anno 2019, maar onderwijs wordt er niet meer gegeven / L. L.*). Ze hadden geen kinderen, waren beide al heel oud en gingen 's avonds, bij wijze van spreken, al met de kippen op stok. Na de gebruikelijke avondpap was het voor hen bedtijd. Op een avond, het was al bijna donker gluurden we met een stelletje jongens even tussen de gordijntjes door en zagen, dat ze beiden geknield voor een stoel lagen, bezig met hun avondgebed. Onderwijl zat de kat met een poot uit de pappot te snoepen; die stond midden in het vertrek op de vloer met het deksel (de stolp) er schuin tegenaan. Jannoa, zag dat en bad, hardop, aan een toon door: "*Wees gegroet Maria, vol genade, Getjaan doot de stolp op 'n pot, de kat zit der bieje, de heer is met u. Gezegend zijt gij enz., enz.!!*"

Hendrik Mars

Hendrik was een buurman van ons, hij ventte vroeger met brandstoffen (*ook wel kolenboer genoemd / L.L.*). Hij was een gezellige prater en hij was vroeger ook een goede toneelspeler. Op oudere leeftijd werd hij een van de oprichters van onze ouderenbond (*zie ook bij het volgende hoofdstuk / L.L.*). Bij deze ouderenbond ben ik zelf ook enige jaren voorzitter geweest. Op ruim 80-jarige leeftijd is hij overleden. Enkele dagen hiervoor kwam ik bij hem op bezoek en vroeg hem hoe hij het maakte. "*Nich bes*", zei hij, "*'t Is oflopen, ik goa dood*". Ik vroeg hem: "*zeej der ok tegen an Hendrik?*" *Dat hef miej 'n dokter ok al vroagd en wat mean iej da'k em zeg heb? Ik zea; dokter, dood goan is nich zo slim, mer 'n aandern dag is 't vól beroerder, want dan bieje zo stief as ne plaank!!* Twee dagen later stierf hij.

Met de oudjes opstap

We hebben hier in Borne al vele jaren een afdeling van de A.N.B.O., de Algemene Nederlandse Bond voor Ouderen. Het ledental schommelt meestal rond de duizend. Zelf ben ik daar ruim acht jaar voorzitter van geweest. Het is een zeer actieve vereniging waarin verschillende clubjes zijn ontstaan die zingen, dansen, gymnastiek beoefenen, kaarten en zwemmen. Dat alles onder deskundige leiding. Elke maand is er een gezellige avond, vaak met mede-

werking van een toneelvereniging of andere groeperingen. De entree is voor de leden altijd gratis evenals de koffie in de pauze. Ook worden dag- en weektochten georganiseerd, zoals bijv. naar Meerssen in Limburg. Van daar uit kun je gemakkelijk uitstapjes maken naar Duitsland en België.

Over zo'n week in Hotel Reinders in Meerssen gaat mijn verhaal. Als we eens zo'n uitstapje over de grens maakten kregen we altijd een lunchpakket mee. We moesten wel zorgen voor het diner weer terug te zijn. Tijdens het eten ging het er altijd gezellig aan toe, vooral als Hendrik Mars en Bernard Pol hun dag hadden. Die twee waren onafscheidelijk, ze sliepen zelfs bij elkaar. Hendrik was een klein, schriel kereltje, woog niet meer dan 100 pond. Hij was een oud toneelspeler en zat altijd vol grappen. Wat dat laatste betreft was Bernard zijn evenknie, doch die was groot, dik en kogelrond met een gewicht van minstens 250 pond. Het waren een paar grapjassen, die je steeds in de gaten moest houden. Bernard die kon heel ad rem uit de hoek komen. Zoals eens, toen hij tijdens het eten met zijn servet aan het friemelen was. Hij had die onder zijn kin vastgemaakt en wilde die ook nog achter zijn broeksband steken met het gevolg dat zijn rits open sprong. Grote hilariteit bij de dames die bij hem aan tafel zaten en alles nauwkeurig gevolgd hadden. Totdat er een van hen opmerkte: *"Bernard doot de bokse too, want 'n geeteling (merel) vlög der oe oet!"* *"Niks gen last", antwoordde Bernard, "dén zit toch 'n heeln dag op 't nus!"*

Na het eten werd er gekaart of een feestje gebouwd. De laatste avond in elk geval, de familie Reinders deed dan ook mee. Dat duurde meestal tot in de kleine uurtjes. Onze beide grappenmakers hielden het niet zo lang vol, wanneer het 12 uur was dan vonden ze het welletjes. Op een avond echter kwam Bernard na een kwartiertje al weer naar beneden, in zijn pyjama en helemaal van streek. Hij beefde als een rietje en kon bijna niks uitbrengen. Eindelijk kwam het er dan toch uit, haperend: *"Ik goa nich wierum, Beernd wil mie an 't mes stekken"*. We hadden allemaal met hem te doen, doch hoe we ook praatten Hendrik bleef maar zitten in z'n pyjama mid-

'n Geeteling (merel) op 't nus.

den in de zaal. Tot de hotelhouder zei: "Ik wil wel gaan kijken, maar dan moeten er een paar van jullie meekomen. De politie haal ik er liever niet bij. Zo gezegd, zo gedaan. De zoon van de hotelhouder ging ook mee en Hendrik schoorvoetend achter ons aan. Op de slaapkamer gekomen zagen we Bernhard, met z'n 250 pond rechtop in bed zitten, in de ene hand zijn stok en in de andere een mes en maar lelijk kijken. Toen we hem vroegen waarom hij zo kwaad was op Hendrik kwam het hoge woord eruit: *"Dat verdomde oas lig mij 'n heelen tied te pesten, ik wil ne nich bie mij in ber hebben. Ik sniej em nog leever an reepen!!* De hotelhouder ging met hem aan 't soebatten: "Dat kan toch niet meneer Pol, waar moet ik dan met meneer Mars naar toe"? Pol: *"Dat kan mij niks schellen, hee koomt ter mij nig mer in"*. Toen we een beetje meewarig naar Mars keken, stond die stiekem in een hoekje te lachen. Pol lachte nog harder en viel achterover in bed, de beide handen op zijn ronde buik. Ze hadden ons weer eens te grazen genomen.

In de volgende editie van Boorn & Boerschop het laatste deel uit de kroniek van Gerard Wensink.

Onderboks

Nen onderboks hoog an de droat
 Hung te dreug'n tot op de noat
 Lekker wapper'n in de weend
 Dat is wat zonne boks geweldig veend
 Want het is ok wat um alle dage
 Het kruus te dreagn zonder te klagen
 En kearls en wichter en aandere koal'n
 Het dikke gat good warm te hoaln.

Zo was 't, zo is 't . . . de Zuid Esch en de watertoren

Hans Nijhof

Rond 1750 was het land op de Zuid Esch in het bezit van zowel hofmeijer Herman Helmich als zijn buurman Morselt van het bodegoed erve Mösselboer. De landerijen zullen er in die tijd vredig hebben bijgelegen, de verstandhouding tussen Morselt en de hofmeijer was dat bepaald niet. Beiden hebben jarenlang een stevig gerechtelijk robbertje gevochten om het gebruik van de toegangsweg naar hun percelen. Morselt zou willekeurig over het land van Helmich hebben gereden en daarbij zelfs zijn boekweit aan de kant hebben gezet en er een eigen weg doorheen hebben gemaakt. Of het geschil is opgelost, is twijfelachtig want negentien jaar na de eerste melding van het conflict ontvangt de rechter een brief van Helmich waarin hij meldt dat Morselt nog steeds over zijn land rijdt. Het landschap behield zijn vredige karakter

De Zuid Esch in de jaren vijftig van de vorige eeuw. Links naast de sloot het weiland van Deterd en daarachter aannemersbedrijf Buscher.

ter tot aan de zomer van 1939. Toen schreef dagblad Tubantia: "Er heerscht sinds enkele weken bedrijvigheid rondom het vriendelijke plaatsje Borne. En merkwaardig genoeg is dit een bedrijvigheid, die op den duur de bedrijvigheid in de plaats zelve in belangrijke mate zal doen afnemen. Men is namelijk doende met de aanleg van den rondweg om Borne heen, een project dat jaren in de pen heeft gezeten, maar er thans uit is gekomen."

Vervolgens duurde het weer jaren voordat de officiële opening kon plaatsvinden, want de werkzaamheden werden tijdens de oorlogsjaren door de bezetter stilgelegd en na de bevrijding bleek dat het gebruik van de weg als opslagplaats door de Canadezen veel te lijden had gehad. Maar op woensdagochtend, 27 augustus 1947, kon burgemeester Kaufman dan eindelijk het lint doorknippen.

De eerste gebruikers van de nieuwe rondweg moeten zich bijna eenzaam hebben gevoeld op de nieuwe betonstrook. Niets voor je, niets achter je en links en rechts een groene vlakke. Komende vanuit Hengelo zag men aan de linkerkant al van verre de evenzo eenzame watertoren statig uittronen boven wat eens het bezit van de hofmeijer was: de weilanden van boer Rientjes waar in de zomertijd de koeien graasden en in de winter op oudejaarsavond de jongens van de Meijershof de melkbus met carbid lieten dreunen. Achter de tuinen van het St.Jozefgebouw en de huizen van de Ennekerdijk lag nog steeds een akkerland waar Rientjes rogge en knollen verbouwde. Tussen de weilanden en de akker van Rientjes en het weiland van

Linksboven:

De watertoren omstreeks 1955, gezien vanaf de akker van Rientjes achter de tuin van Ennekerdijk nr. 10, toen nog het Sint Jozefgebouw.

Linksonder:

De tekst op de toegangspoort naar de watertoren liet aan duidelijkheid niets te wensen over: de waterleidingmaatschappij was eigendom van de gemeente Borne!

bakker Deterd die aan de Grotestraat een bakkerij en levensmiddelenwinkel had, liep een sloot, een restant van de Bornse beek die in vroegere tijden door het oude dorp stroomde. Aan de kant van de Deurningerweg liep vanaf de watertoren langs het roggeveld een smal pad dat uitkwam tussen twee woonhuizen tegenover de synagoge in de Ennekerdijk en de 'Drietsteeg' werd genoemd.

De watertoren werd gebouwd na een besluit van de het gemeentebestuur in 1930, dus nog vóór de aanleg van de rondweg. De 'gewone' gezinnen waren aangewezen op water uit de dorpspompen. De dorpspomp in het centrum van Borne stond op de markt voor de Keizerskroon. Het water uit dergelijke dorpspompen was van een matige kwaliteit. Het geven van een impuls aan gezondheid en hygiëne was de voornaamste reden voor het ontwikkelen van een eigen waterleidingnetwerk en de bouw van een watertoren om de druk in de leidingen constant te houden. De bouw werd gegund aan de Bornse aannemer Groothengel, vooral om in de crisistijd werkgelegenheid te scheppen voor Bornse arbeiders, niet omdat het bouwbedrijf de goedkoopste was. Borne had dus een eigen waterleidingbedrijf dat in de jaren vijftig op last van Gedeputeerde Staten, geheel tegen de wil van de gemeente Borne in, werd overgedragen aan de Waterleiding Maatschappij Overijssel. De W.M.O. liet pal voor de toren een L-vormig kantoorpand bouwen. Het werd oogluikend toegelaten dat de jongens van de Ennekerdijk op het daarnaast liggende grasland een eigen voetbalveldje aanlegden. De doelpalen werden "geleend" van timmerbedrijf Wermers, voorheen aannemer Busscher aan de ingang van de Zuid Esch, Ennekerdijk nr. 6.

In de jaren tachtig is begonnen met het bouwrijp maken van de Zuid Esch. De bouw van vrijwel alle woningen vond plaats in het begin van de jaren negentig. Toen het gebruik van de opstallen van de W.M.O. niet meer noodzakelijk was, namen de huisartsen Lokin en Van Enter hun intrek in het kantoorgebouw op het Watertorenerf. Huisartsenpraktijk 'De Watertoren' groeide uit tot een klein gezondheidscentrum met een aantal verschil-

De Zuid Esch in het voorjaar van 2019.

lende disciplines op het gebied van de gezondheidszorg. In het begin van 2018 verhuisde de praktijk naar de tot gezondheidscentrum verbouwde Theresiakerk. Het als architectonisch hoogstandje gepezen gebouw draagt nu de naam De Poort van Borne, vlakbij de kruising waar men nog steeds de rondweg kan oprijden.

Momenteel wurmt het snelverkeer zich met 50 kilometer per uur tussen de woonwijken door, met aan de ene kant de Bornsche Maten en aan de andere kant de Zuid Esch. De skyline van oud Borne is minder zichtbaar, maar het blijft een plaatje.

Bronnen:

- Archief Twentsch Dagblad Tubantia,
- Kiek Toch 's (drs. G.P. ter Braak),
- www.entoennu.nl

De watertoren in de zomer van 2019. Door de bebouwing en het steeds hoger wordende groen, is het bouwwerk niet meer voluit te fotograferen vanaf hetzelfde punt waar de fotograaf in de jaren '50 zijn foto maakte.

Bezoek aan Kampen door de heemkundevereniging

Bertie Velthuis en Martin Thiehatten

Op woensdag 18 september om 8.30 uur vertrok vanaf het N.S. station de Heemkundevereniging met 48 leden voor haar jaarlijkse excursie. Gingen we in het verleden altijd 's zaterdags, dit keer werd voor de woensdag gekozen. De reden hiervoor was dat anders niet alle de te bezichtigen gebouwen opengesteld waren. Dit keer werden we vervoerd door de Bornse busonderneming Konink, omdat onze "vaste" vervoerder Brok op woensdag basisschoolkinderen naar hun zwemlessen moet brengen.

De activiteitencommissie, bestaande uit: Joop Kroeze, Frans Nijkamp, Bertie Velthuis en Ineke van de Ven, had een informatief en boeiend programma samengesteld.

Eerst werd de Koggewerf, onmiddellijk aan de IJssel gelegen, bezocht. Hier werd tijdens de koffiepauze het ontstaan van werf en de bouw van een Kogge uitgelegd. Een Kogge is een vrachtschip waarmee tussen circa 1.200 en circa 1.450 de Noordzee en Oostzee werd bevaren. De Kogge werd veel gebruikt door de Hanze en wordt ook wel Hanzekogge genoemd. Kampen heeft als enige stad in Nederland een Kogge gereconstrueerd. Als enige concessie is er een motor ingezet, omdat anders alleen met wind kan worden gevaren. Verder is alles aan het schip zoals ze vroeger was. Het schip lag in de haven en wij konden het vanaf de kade goed bekijken. Voor € 50 kan een groep van maximaal 9 personen een tochtje van 15 minuten maken met het koggeschip.

Replica van Kogge in de haven

Daarna werd onder leiding van een gids een stadswandeling gemaakt door het Keizerskwartier. Bijzonder zijn de huizen met een koepoort. In de middeleeuwen was het normaal, dat de stedelingen een koe in huis hadden. Sommige huizen hadden een koegang, waar inwoners dagelijks met hun koe door hun huis gingen. Het Keizerskwartier was tot een tiental jaren geleden een zeer vervallen stadsdeel. Thans is het helemaal opgeknapt en wonen mensen er erg graag. De sfeer van vroeger is hier nog te voelen.

De wandeling door het Keizerskwartier werd gevolgd door de bezichtiging van de Buitenkerk. Het is een zgn. hallenkerk, hetgeen inhoudt dat de zijbeuken even hoog zijn als het middenschip. Ze stamt uit het eind van de 14de eeuw en is gebouwd als 2de katholieke kerk te Kampen. Na de verovering van Kampen werd ze ingericht voor de Gereformeerde eredienst. Vanaf 1809 was het weer een Katholieke kerk. De kerk bevond zich toen in een zeer slechte staat. Vele restauratiewerkzaamheden hebben haar weer haar oude glorie teruggegeven. Door twee gidsen werd de geschiedenis met grote deskundigheid verteld.

Na de lunch in restaurant De Vier Jaargetijden, werd de beroemde Schepenenzaal in het oude raadhuis bezichtigd. Daar kwamen vroeger de schepenen bijeen. Schepenen waren de burgemeesters en wethouders. Veel van de oude glorie was daar nog te zien. De bijbehorende verhalen werden met veel humor door de gids verteld.

Vervolgens wandelden we door de Oudestraat, de belangrijkste winkelstraat van Kampen, waarop vele smalle stegen uitkomen. Middels gemetselde bogen boven de stegen steunen de panden aan weerszijden daarvan elkaar. Aan de Oudestraat staan prachtige panden in Jugendstil.

De Oudestraat eindigt bij de Bovenkerk, een grote gotische kruisbasiliek. Op deze plaats was in de 9de eeuw reeds sprake van een kerk. De kerk torent boven de verdere bebouwing van Kampen uit. Ze is het beeldmerk van deze stad. Het interieur van de kerk is bijzonder rijk.

Aan het eind van de wandeling wees de gids ons op een "standbeeld" van een grote vis gelegen in de IJssel. Dit is een van de zgn. Kamper uien. Dit zijn spotverhalen die gaan over de domheid van bestuurders en bewoners van Kampen. Het beeld stelt een steur voor. Het verhaal gaat als volgt: De burgemeester en schepenen waren erg blij dat de bisschop de stad zou bezoeken. Ze vingen in de IJssel een enorme steur, die aan de bisschop zou worden geserveerd. Echter de bisschop kwam, wegens ziekte niet. Hij zou later komen. Wat te doen met de steur? Zo'n grote zou men niet weer vangen. Besloten werd de steur van een zilveren bel te voorzien. Dan kon men haar later weer vangen. Maar, de steur

was niet meer te vangen. (Een bel luidt onder water niet)

Afgesloten werd met broodjes en koffie in restaurant 'De Vier Jaargetijden', waarna we weer teruggingen naar Borne.

Een voor alle deelnemers zeer geslaagde dag met veel boeiende historische informatie van de Hanzestad Kampen.

Voor meerdere foto's van deze dag, zie de website van de heemkundevereniging en facebook.

Stadhuis met toren met op de achtergrond de Bovenkerk

Foto: Martin Thiehatten

Gezelschap met gids bij Bovenkerk

Hooge Brug

*Dee in vroggere tied de 'Klöpkes' en 'Boonte Koo' achter zik har loatn,
Liek-oet langs de Roomse pastorie in de richte van Hettem gung,
Terwiel boavn 'n Boornsn Es hoog in de locht 'n leeuwerik zung,
Mos de Hooge Brug oaver – dee noar de aandere kaant hen dröag. Proatn*

*kö'j hieroaver alleen met oaldere leu, dee zölt elk joar meender ween:
De weg noar Soasel, dee in grote slingers oflöap tusken 't boernlaand,
Rog in 't zommer, knoln de weenterdag noar gerief van 'n boernstaand,
Wieders-hen was op ofstaand 't roade pann-dak van Misdoarp te zeen.*

*Weerld van oonze jongstied veraandert, nich mien beeld van disse strek:
'n Grootn vleeerbos, dee luk opzied in 'n bearm van de weg stun,
'Rondje um de Pieper'; oonze Tour dee op de Hooge Brug begun.
Mer in de leagte löp onveranderd eegn-wies nog altied de Boornse bek;*

*Het altied drokke water, ooit in de kluur dee 'n textiel indertied mos maakn.
Noe wier helder en kloar, 'n woonder! Wee van oons har dát könn deankn?
Nen schilder bin ik nich, aans zol ik oe-leu 'n beeld in vearf wiln scheankn,
Tied vergeet en vergung, mer het water zal altied op de leagste stea geraakn.*

Gé Nijkamp

Boven: de weg naar Hertme richting de Hooge Brug.

Links: naast de oude brug wordt een nieuwe gelegd. De huidige rotonde is er nog niet.

Foto: Gé Nijkamp.

De tekening van Fré Cohen

Jurrie Haak

In de vorige Boorn en Boerschop stond een oproep met een tekening van Fré Cohen waarin gevraagd werd wie kon zeggen welk huis op de afbeelding stond en waar. Direct na het uitkomen ontvingen we een drietal reacties, waarvan er twee overeen kwamen. De meestbelovende was van dhr. Beckers, woonachtig aan de Veldovenweg, waarmee een afspraak werd gemaakt.

De heer Beckers had zich al goed voorbereid op mijn komst en een aantal foto's, artikelen en kaarten klaargelegd, die zijn verhaal ondersteunen en die ik voor dit stuk heb kunnen en mogen gebruiken. Zijn vrouw woonde al haar leven lang op de hoek met de Leemweg (Deldenerdwarsweg).

Het getekende huis stond aan wat nu de Leemweg ¹⁾ heet. Het werd in de oorlog bewoond door de familie Pinkster, maar was eigendom van de familie Zomer. Deze familie woonde een eindje verderop in het huis dat later bewoond werd door de familie Morskate (van de Kat). In dit huis heeft Fré Cohen dus ondergedoken gezeten. Waarschijnlijk heeft ze het betreffende huis getekend, omdat de familie Zomer de eigenaar was.

Het huis is na de oorlog weer bewoond geweest door de familie Zomer die, volgens dhr. Beckers, aan de buitenkant wel het een en ander hebben veranderd, zodat de foto, na de oorlog genomen, niet helemaal meer overeenkomt met de tekening. De woning werd in de tachtiger jaren gesloopt vanwege de aanleg van het klaverblad bij Borne West en de aansluiting van de A1 op de A35.

Vlakbij het huis was een vuilstortplaats die functioneerde van 1949 tot 1960. Bij de aanleg van de A1 is het vuil opgegraven en in een "tijdelijk" depot geplaatst vlakbij de plek. Die plek ligt nog steeds verstopt onder een talud bij de afslag Borne

Topografische kaart 1935

¹⁾ Een tweede reactie kwam van Hennie Egberink binnen, die vertelde dat het huis aan de Deldensestraat stond, naast het oude voetbalveld van NEO. Het straatje werd ook wel Kattenpad genoemd. Ter hoogte waar nu het klaverblad ligt. Dus in de buurt van de Leemweg. Hij heeft het huis zelf gesloopt.

Ambtenaar opgesloten in kluis

Bertie Velthuis

In de Provinciale Overijsselse en Zwolse Courant van 15 december 1923 lees ik het volgende bericht:

Twenthe Borne, 14 december 1923. Donderdag heeft zich hier in het gemeentehuis een aardig geval voor gedaan. Toen de heer S. wilde telefoneren en zich in de kluis bevond waar het telefoontoestel is aangebracht, werd de deur dezer kluis aangedrukt door een zijner collega's, wat ten gevolge had dat de deur in het slot vloog, zodat de heer S. opgesloten zat. Daar de heer S. de sleutel in zijn zak had kon de deur niet worden open gemaakt. Ten einde raad werden een paar werklieden gehaald, die een gat in den muur sloegen, waarin een buis werd gestoken, waardoor men met een touw den sleutel van de opgeslotene naar buiten kon halen. Na een goed half uur kon de heer S. weer uit zijn

Dit bericht maakt mij nieuwsgierig. Heeft de Bornse Courant ook over dit voorval bericht?

Bij verder zoeken blijken er nog drie bladen te zijn die over dit gebeuren berichten, te weten:

- **De Tribune**, een landelijk dagblad, van 20 december 1923: **Gemengde berichten**. Terwijl de heer S., ambtenaar ter secretarie te Borne, zich even voor bezigheden in de kluis bevond, wierp een collega onbewust den zwaren kluisdeur dicht met als gevolg dat S. werd opgesloten. Aangezien deze ook de sleutel onder zijn berusting had, en geen tweede sleutel aanwezig was, zag men geen kans hem uit den benarden positie te verlossen. Na een uur geboord te hebben in een der muren, was een zoodanige opening ontstaan, dat de sleutel door den ingeslotene naar buiten gegeven kon worden, waarna men de J.M. van IJmuiden zich aan boord van een bij deur kon openen en den gevangene kon bevrijden.

- **De Provinciale Noordbrabantse en 's Hertogenbosche Courant** van 15 december 1923 en de Zuidwillemsvaart van 18 december 1923, beide kranten met een verspreidingsgebied in Brabant, wordt ook omtrent het gebeuren bericht gedaan. In de Provinciale Noordbrabantse en 's Hertogensche courant staat het volgende bericht:

In een kluis opgesloten. Op de gemeentesecretarie van Borne is de telefoon ondergebracht in de safe. Toen nu dezer dagen een der ambtenaren moest telefooneren had hij de onvoorzichtigheid de kluisdeur achter zich dicht te trekken. Tot overmaat van ramp had hij den sleutel mee naar binnen genomen, zoodat de deur van de buitenzijde ook niet kon worden geopend. Per telefoon maakte de gevangene daarop een der wethouders met zijn benarden toestand, waarvan zijn mede ambtenaren nog steeds onkundig waren, bekend. Toen hebben alle smeden van het plaatsje met vereende krachten een opening in een der wanden van de safe geboord, groot genoeg om een touw door te laten waaraan de sleutel vervolgens naar buiten werd ingehaald en eindelijk kon de ingeslotene zijn eng verblijf verlaten.

- **De Zuidwillemsvaart** komt met een bijna identiek bericht, zij het dat de kop is: **Zich zelf opgesloten**. Verder is er t.o.v. de hierboven genoemde kranten slechts één verandering, te weten: "In de gemeentesecretarie enz. enz." i.p.v. "Op de gemeentesecretarie enz. enz.".

Wat is er nu werkelijk gebeurd? Bovenstaande berichten gaan alle drie over het zelfde gebeuren. Echter de informatie die verstrekt wordt verschilt op verschillende plaatsen nogal van elkaar. Duidelijk is dat een ambtenaar, tegen zijn wil, in een kluis is opgesloten. Hoe dit zo gekomen is niet geheel duidelijk. Werd hij nu "opgesloten" door een collega of heeft hij "zichzelf" opgesloten? Moest hij nu in de kluis zijn om te telefoneren of was hij daar voor andere werkzaamheden? Werd hij op een gegeven moment "vermist" of heeft hij zichzelf middels de telefoon, waarvan, gezien het gegeven dat in alle drie de berichten duidelijk is dat deze in de kluis aanwezig was, als "opgeslotene" gemeld? Werd er nu een gat in de muur geslagen of werd er een gat geboord? Waren het nu "werklieden" of waren het "de smeden van het plaatsje" die de opening maakten? Werd er een buis in het gat geschoven of gebeurde dit niet? Hoe lang heeft hij nu opgesloten gezeten? Een half uur, een uur of veel langer, gezien de informatie "eindelijk" in het laatste bericht. Duidelijk wordt wel dat "in" of "op" de gemeentesecretarie van de gemeente Borne slechts één telefoontoestel aanwezig was. Het bevond zich in de kluis. Kennelijk hadden alleen de leden van het college van B. & W. de beschikking over een telefoon.

Los van al deze vragen krijgt het bericht in "de Tribune" wel een heel bijzondere wending, wanneer plotseling over "de J.M. van IJmuiden, aan boord, een bij deur" wordt gesproken. Waarschijnlijk worden hier twee berichten (gedeeltelijk) door elkaar gehaspeld.

Begrijpelijk is dat de provinciale Overijsselse en Zwolse Courant over het gebeuren berichten, het vindt immers binnen hun werkgebied plaats. Maar waarom plaatsen twee Noordbrabantse Couranten

dit bericht?

Verwonderlijk is het dat "de Tribune" een dagelijks verschenen blad, orgaan van de Communistische Partij in Nederland, afdeling van de Derde Internationale te Moskou, over deze gebeurtenis bericht.

Maar nog verwonderlijker is het dat de Bornse Courant in het geheel niet over dit gebeuren bericht. Ik heb hiertoe alle Bornse Couranten van december 1923 nageplozen, maar niets gevonden.

En de vraag rijst: Hoe ontstaan er van een zo'n eenvoudig voorval zoveel verschillende versies? In die tijd bestond er nog geen ANP of dergelijke. Is het bericht via de "tamtam" doorgegeven?

Het gebeuren vond plaats in het oude gemeentehuis, gelegen aan de Oude Markt (nu Dorsetplein), dat tot 1930 als zodanig in gebruik is geweest. Per 1 april 1930 werd de villa Elisabeth, thans Restaurant Dorset, officieel als gemeentehuis geopend.

Het oude gemeentehuis, nadat het pand is gesloopt o.a. winkels en later horeca, thans horecabedrijf Roast it. Rechts hotel Ensink, later hotel de Keizerskroon, thans Leurink mode

PROFILE
DE FIETSSPECIALIST

Weijenborg

*Deldensestraat 56
7621 EK Borne
Telefoon 074-2671910*

Het levenspad van Elisabeth Schulz

Anja Tanke

In mijn geboorteplaats Dieren staat de *Schweer bey der Beckehof*, een complex woningen gebouwd in carrévorm. De financier en naamgever van het complex is de rijke Amsterdammer Casper Hendrik Herman Schweer bey der Becke. Bij toeval vond ik een Bornse connectie is middels zijn tweede echtgenote Elisabeth Schulz. Hoe komt een Bornse meisje uit de arbeidersklasse aan een rijke Amsterdammer? Hoe verliep haar leven? Op deze vragen probeer ik een antwoord te geven.

Het gezin Schulz

Elisabeth, geboren in Borne in 1835, is de oudste dochter van Johan Willem Schulz en Sibilla Aletta Christina Goggen. Beiden zijn afkomstig uit het Duitse Schermbeck. Na Elisabeth worden nog twee kinderen geboren, waarvan een jong overlijdt. Zij groeit op samen met haar drie jaar jongere zusje Alberdina. Het gezin woont aan de Ennekerdijk. Vader Schulz verdient de kost als katoenspinner.

In 1853, moeder is dat jaar overleden, vertrekt vader met zijn twee dochters naar Enschede. Elisabeth is dan weefster en Alberdina gaat nog naar school.¹⁾ In 1858 overlijdt vader in zijn geboorteplaats Schermbeck, als beroep is vermeld 'fabrikant in baumwollenwaren'.²⁾ Alberdina trouwt in 1859 in Borne met Gerrit Jan Nieuwenhuis. Zij zal haar hele leven in Borne blijven. Elisabeth niet, zij gaat naar Amsterdam.

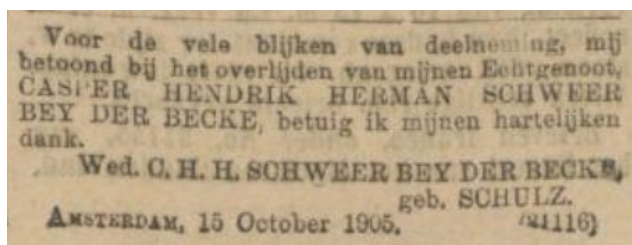
Naar Amsterdam

Elisabeth komt in 1872 in Amsterdam. Eerst woont ze twaalf jaar op de Oude Schans 30, vervolgens een kleine periode in Meppel en dan weer in Amsterdam op de Utrechtschestraat 80. Ze is inwonend dienstbode.³⁾

Elisabeth trouwt op 25 november 1886, als ze 51 jaar is, met de weduwnaar Jacobus van den Elsak(k)er. Tweede en ook derde huwelijken zijn gemeengoed in vorige eeuwen. Destijds waren er nauwelijks sociale vangnetten en opnieuw trouwen was dan noodzakelijk. Of dat bij Elisabeth en Jacobus ook zo was? Voor haar betekent het in ieder geval dat ze geen 'mevrouw' heeft die haar vertelt wat ze moet doen. Ze trekt in bij Jacobus aan de Gerard Doustraat 152.⁴⁾ Het huwelijk duurt niet lang, 13 maanden later is Elisabeth weduwe. Jacobus is niet onbemiddeld, in zijn testament laat hij Elisabeth het vruchtgebruik na van de woning en van minimaal een bedrag van fl. 8700,-.⁵⁾ Het betekent dat ze voldoende geld heeft om van te leven en blijft wonen aan de Gerard Doustraat.

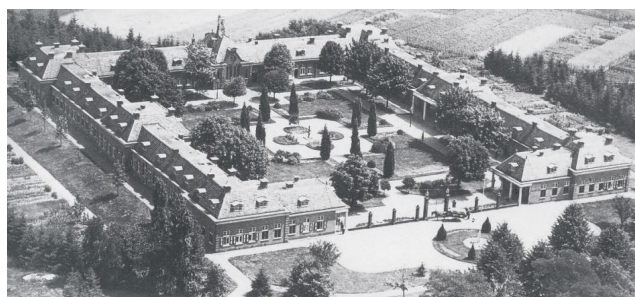
Op 12 januari 1893 trouwt Elisabeth met Casper Hendrik Herman Schweer bey der Becke. Voor beiden is het het tweede huwelijk. Ze trouwen onder huwelijksvoorwaarden. Elisabeth weet bij dit huwelijk precies waar ze aan begint. Ze maakt door de huwelijksvoorwaarden geen enkele aanspraak op de erfenis. Casper en Elisabeth wonen in zijn woning aan de Reguliersgracht 66.

Casper is van beroep bakker net zoals zijn vader en

Advertentie uit het Algemeen Dagblad van 16-10-1905. Bron: www.delpher.nl

broer. Ze hebben ook andere zakelijke belangen als zakenpartners in hypotheek en geldleningen. Met het verdiende geld koopt hij onroerend goed dat vervolgens wordt verhuurd. Casper wordt rijk. In 1904 behoort hij tot de 645 hoogst aangeslagenen voor de belasting in Noord Holland. Hij heeft veel onroerend goed, niet alleen in Amsterdam maar ook in Dieren, waar zijn eerste vrouw is geboren en be-

De Schweer bey der Beckehof aan de Harderwijkerweg in Dieren, gebouwd in opdracht van de N.H. kerk van Amsterdam. In zijn testament noemt Casper een aantal voorwaarden. De kerk moet in Dieren binnen acht jaar huisvesting realiseren voor 30 echtparen (zonder kinderen tot hun last) die belijdend lid zijn van de N.H. kerk. Van deze echtparen moet 5/6 uit Amsterdam komen en 1/6 uit Dieren.⁶⁾ Er zijn ook eisen ten aanzien van het gebouw. Het moet een sterk en solide gebouw zijn in een vierkante vorm voorzien van een poort. De woningen moeten bestaan uit een woonkamer, slaapkamer en een keukentje. Tevens is er een centrale gebedsruimte en een woning voor de opzichter. In 1911 start de bouw, die twee jaar zal duren. De officiële opening, die landelijk in het nieuws komt, vindt plaats in september 1913. Hierbij zijn aanwezig vele diakenen en kerkvoogden uit Amsterdam met hun echtgenotes, de bouwcommissie, het bestuur van de stichting, de aannemer, architect, opzichter, burgemeester en wethouders van de gemeente Rheden, de nieuwe bewoners en de neef van Casper, Marinus Schweer bey der Becke. Elisabeth Schulz was er niet bij.⁷⁾

graven.

Casper overlijdt in augustus 1905. Zijn gehele nalatenschap, (groot ca fl. 200.000,- nu € 2.500.000,-) vermaakt hij aan de Nederlands Hervormde kerk van Amsterdam. Elisabeth krijgt zoals is vastgelegd bij de huwelijksvoorwaarden, (slechts) een lijfrente van fl. 1000,- per jaar en het vruchtgebruik (3%) van een lening van fl. 18.500,-. Daarnaast wordt de inboedel haar eigendom.⁸⁾ Ze blijft wonen aan de Reguliersgracht maar moet wel fl. 300,- per jaar huur betalen aan de kerk.

Casper wordt in eerste instantie in Amsterdam begraven op Zorgvlied. Dat is niet zoals hij bij testament heeft bepaald. In 1906 koopt de diaconie van Amsterdam een graf in Dieren en vindt een herbegrafenis plaats. In dat graf mogen conform zijn wens uitsluitend familieleden van zijn eerste vrouw worden bijgezet.

In december 1905, vier maanden na het overlijden van Casper, komt Alberdina Gaalman uit Borne naar Amsterdam. Zij is een kleindochter van Elisabeth's zuster Alberdina. In het bevolkingsregister staat geen beroep vermeld, de mogelijkheid bestaat dat Alberdina goed gezelschap is voor haar oudtante.⁹⁾ In 1913, bij de feestelijke opening van de Schweer bey de Beckehof, is Elisabeth niet aanwezig. Er is geen enkel spoor gevonden dat zij op enige wijze betrokken is bij de bouw.

Terug naar Borne

Elisabeth en Alberdina blijven tot april 1914 aan de Reguliersgracht wonen, daarna vertrekken ze naar Borne.¹⁰⁾ Elisabeth trekt in bij haar zuster Alberdina die aan het Marktplein woont. Alberdina Gaalman wordt ingeschreven op het adres van haar ouders aan de Hengeloschestraat.¹¹⁾ Elisabeth komt in Borne terecht in een druk huishouden. Zus Alberdina deelt de woning met het gezin van haar zoon Jan Nieuwenhuis, diens vrouw en hun vijf kinderen.

In juni, twee maanden na haar terugkeer in Borne, laat ze haar testament opmaken.

Elisabeth overlijdt in december 1914. De overlijdensaangifte wordt gedaan door de noabers, bakker Groothengel en manufacturier Blomberg.

Haar enige erfgenaam is Alberdina Gaalman, die ook de nalatenschap afhandelt. De nalatenschap bedraagt bruto fl. 852,-, bestaande uit geld

Grafsteen op de begraafplaats aan de Oude Almeloseweg, vak B nr. 122.

Hier rust Elisabeth Schulz, wed. van C.H.H. Schweer beij den Bekke

Geb. te Borne 11 maart 1835 overl. 21 december 1914

Haar heengaan was in Christus

In de dubbele woning op de voorgrond woont links de familie Nieuwenhuis en rechts Blomberg. De woning is afgebroken begin jaren '50 in verband met de reconstructie van de Grotestraat / Dorsetplein.

en meubels met een waarde van fl. 71,-. Na aftrek van alle kosten, de begrafenis kost fl. 154,-, erf Alberdina een bedrag van fl. 595,-.¹²⁾ Achter de naam van Elisabeth Schulz wordt in het successie-register vermeld 'certificaat van onvermogen'. Het betekent dat haar erfgenamen over de nalatenschap vanwege het lage bedrag geen belasting betalen.

Elisabeth Schulz wordt begraven naast familieleden op het voormalige Nederlands Hervormde deel van de begraafplaats aan de Oude Almeloseweg in Borne.

Noten:

1. Bevolkingsregister gemeente Borne, deel 1.
2. Huwelijksbijlagen Alberdina Schulz / Gerrit Jan Nieuwenhuis, Borne 09-01-1859 akte 1.
3. Website Stadsarchief Amsterdam, bevolkingsregister 1874-1893 zoekterm Schols.
4. Zie noot 3.
5. Historisch Centrum Overijssel. Toegang 136.4 Memorie van successie, inv. nr. 204, scans 917-922.
6. Ambt & Heerlijkheid, juni 2019. J. Leeman *Het testament van CHH Schweer beij der Becke*.
7. Ambt & Heerlijkheid september 2019. J. Leeman *Het testament van CHH Schweer beij der Becke*.
8. Zie noot 5.
9. Zie noot 3.
10. Zie noot 3.
11. Bevolkingsregister gemeente Borne, deel 14.
12. Zie noot 5.

Ik zeg nog tegg'n JanWillem

Zwier Kremer

Ze zaten elke maand één keer 'nen oavend bij mekaar.

Um bij te blieden van wat d'r in de buurte zoal gebuurn.

't Waren de vrouwleu van de amfibieënbuurt. Zes bewoners van de Kikkerstroat.. de nummers 1,3en5 en an de oawerkaant de nummers 2,4 en 6.

Zee vunden dat belangriek; nich dat ze niejsgierig waren; dat veel nog wal met. Meer 't was toch wal 'n betke sociale controle. Iej könt 't nooit weten, woar of ut good vuur is.

De leu van de Salemanderstroat en de Paddenstroat vunden dat onzin... waren ok völ te drok um bij mekaar op de lippe te zitten. Door waren de va en moo allebei an 't wark en dan weet iej 't wal..Gin tied vuur proatsessies.

Meer in de Kikkerbuurt, ze neumden dat ok wal de kwakerbuurte, doar hadden de vrouwleu gin tied um te warken, umdat zee zo onmeundig völ te proaten hadden.

En hoewel d'r nooit iets biezunders gebuur'n konnen zee toch wal nen oavond vol proaten.

Nee dat was gin enkel probleem, want a-j Reuske këent, dan weet iej van te vuurt'n da-j zulm nich völ hoeft te vertellen. Reuske is 'etrouwd met JanWillem. JanWillem is de rust zölve. Meer Reuske...is net aansumme; Den zöt alles, den heurt alles en den weet alles... en dan heb iej heel wat te vertellen.

JanWillem is, zoas ik al verteld heb van nature 'nen rustigen keal, 'n man van weinig weurde. Da's meer good ok; want Reuske pröt destemeer; pröt zogeaamd vuur heer verstaand oet. Zee pröt drok en vlug en aait verdan.

Zoda-j d'r zölm hoast van achter 'n oadem komt.

- "k Hebbe vandaag de koffie is probeert dee in de reclame was. 't Was 3 cent goedkoper as de smaakmaker van de buurtsuper."

"Ik zei nog tegg'n Janwillem : As iej 't good smaken veendt, dan haal ik d'r mij morgen nog un stuk of wat pekke bij."

En iej könt ut geleuwn of nich, hee vond dat de koffie good te dreerken was. Ik veel zowat achter oawer van veraltereerdheid. Want Janwillem en wat niejs. Ik dacht bij mij zulm: d'r is um 'n aap oet de reet 'esprongen. Want as ik met wat niejs komme dan kuj d'r van op an dat hee tegg'n is.

Oonzen Margje von dee koffie ok al naar lekker.

-Mear weet iej 't al? Oonzen Margje geet binnenkort samenwonen. Zee hef 'n jong an de haak 'eslagen. 'n Leuken jong! Zo alderbasten leuk...dat wil iej nich weten.

Ik heb aait wal 'edach, as oonzen Margje d'r enen an de slippe krig... Dan mot ut wal iets goods wean. Zonne struusen deerne en zee zöt d'r ok wieder mirakels good oet.

Ik zeg nog tegg'n Janwillem : Doar kan zee met

vuur 'n droad kommen.

Meer weet iej wat hee too zear?

Wat mut zee now met 'n jong. Zee kan eerst better goan warken an heur barrieëre.

Zo zee'j meer wier: Janwillem is oaweral tegg'n."

"Heb iej dat ok al." Zear Marietje, terwiël Reuske efkes noar lucht mos happen.

"Ik zal oe is wat aans vertellen. Too ik Garrit vuurstelln um plastieken steule an te schaffen, dee-j de hele weenter boeten könt loaten stoan en ok nooit hoeft te varven, weet iej wat hee doarop zear?"

"Onzin; kunststoffen steule zint slecht vuur 't milieu.

En oonze steule zint nog good genoeg. Dee hoof iej ók nooit te varven. Wie leit d'r gewoon 'nen oalen dekken op en dan kan ik d'r zelfs met 't zundagsblauw mien gat op daal smieten.... En dan heb iej 't ok nich zo koold an 't gat."

"No wil ik ok eens effen wat vertellen."Zear Teuntje.

"Now iej 't toch oawer steule hebt; 't Is wal toevallig... want wiej hebt de vurige wekke 4 steule aneschaft. Mear dat bint eekenhoalten steule.

Greune steule. Dat is good vuur 't milieu; want d'r wordt vuur 't hoolt dat hier vuur 'ebroekt is, wier nieje beume 'epot"

"No,"zeer Reuske, doar geleuf ik niks van, want ik heb kottens eleazen dat doar met 'ezwendelt wördt. Ik bin vuur plastieken steule, want dee kö-j wier ri-saikeln. En at hoalten steule oald bint, dan mut iej ze verstokken en dat is wier van invloed op de ozon loage."

"Ozon loage? Wat is dat; hoo mean iej dat?"zear Jannie

"oh, weet iej dat nich? Dan zal ik oew dat efkes oet de deuke doon. Dat bint gediene dee onzichtbaar in de loch hangt. En a-j tevöl stokkert keump doar un gat is en dat is wier slecht vuur 't milieu. Want dan hef de zonne vriej spel um oons an de kok te brengen.

't Zal nich zo lange meer doern, dan is d'r gin Noordpool en gin "Zuudpool meer. En dan heb iej alleen nog 'ne Carpool oawer.

En den he-j dan ok nich meer neudig, want dan kö-j gin auto meer riejen, zo hoog as ut water dan steet. En de huuze wordt dan op pöole 'bouwt.

Ik zeg nog tegg'n JanWillem : At ut zo duur geet mut wiej oons nog 'nen droon anschaffen, um de bos-schuppe te goan halen."

Too zear Johanna: "No mu-j nich zo oawerdrieven, want zo arg is 't ok wier nich. In de eerste plaats is d'r nog ies genug op de Noord-en zuudpool en doert ut nog minstens 200 joar vuurdat ut zo wied is. In dee tied kan 't wa wier zo onwies hard goan vreezen, zodaj op de schaatsen de bosschuppe mut doon.

Ik zol de schaatsen veurlopig dan ok nog meer nog meer nich op markplaatse zetten."

Johanna zear nich vake wat, mear zee leut zich ok niks wies maken.

“Ik zegge toch ok nich dat ik de iezers op markplaatse zet. Ik heb geels gin schaatsen.” Zear Reuske, dee zich un betke op de teene ‘etrapt veulden.

“Ik zear laatst nog tegg’n JanWillem: As iej nog un keer hen schaatsen wilt mut iej d’r nog vlot un stel kopen. Want mocht ut nog ens un keer goan vreezen, dan zint ze völ te duur. En aj ze dan haalt, kiek dan eerst is bie de Kringloop, want doar hebt ze d’r vast nog wal wat liggen, dan hej ze vuur ’n zacht prieske. Doarbiej ze hoeft ok gin 200 joar met te goan.”

Zo gung ut d’n heelen oavond verdan.

En Greta zat d’r meer bie te luustern en of en too te knikken of stillekes met ut heufd te schudden en dach bie zich zölm: “Woar hebt zee ut toch oawer. Dat bint toch nich de dinge woarumme as iej bie mekaare komt?”

En as un Friezen stoander verbrak zee, op het moment dat Reuske wier efkes mos oadem halen, de stilte en zear: “Oonzen Jannemieke mut binnenkort examen doon. “

“Oh joa? “brak Reuske d’r tuske duur.”

Studeert oewen dochter? Doar wus ik niks van.

Ik zeg laatst nog tegg’n JanWillem: Woar zol Jannemieke toch aait hen goan, as ik heur vuurbiej zee fietsen. Oh.... dus ze studeert en wat studeert zee dan zoal.”

“Ze döt gauw examen in voedingspatronen.” Zear Greta

“Wat mut ik miej doar bie vuurstellen?” Zear Reuske.

Dat is heel breed... kan van alns wean.

As vuurbeeld: Zee mut binnenkort un scriptie maken oawer koffie.

Um oet te zeuken van wat vuur soort koffie de beste koffiedik oawerblif.”

“Woar is dat now good vuur.” zear Reuske.

Dat za’k oew vertellen, zear Greta.

De beste koffiedik, dee ‘nen gezondnen broenen kluur hef, hebt de geleerde leu neudig, um oons nog meer wies te können maken oawer oonzen kleinen planeet in het onmeundig groot heelal.

“Oh is ut dat... Ik zeg kottns nog tegg’n JanWillem...”

Jens geet noa ’t café

Too, zeg Jens, doot mie een bōrrelke
't zat mie al zo teeg'n vandage
als leup in 'n krul, het was nen pröttel
en ik heb kopzeerte van 't geklage

en ik heb toch zo mien best doan
veur 't haan'gekrei'j wa'k al oet 't nös
den helen dag he'k loop'n klei'jn
en noe heb ik onmeunig dös

wat he'k é pökkelt en é wosselt
de tuffel rootit, 't vearken voort
de beeste mölken, hoonder slacht
en mien Dieka zwat vermoord....

want wak ok deu, niks d'r van deug'n
te bassen werken, niks was good
too hek de bats noa eeren kop smett'n
“ik dach da'j 't noe mèr zolm ees doot”

“ik wil nich langer veur oe klei'jn
den pröttel zeuk ie zölm maar oet
geëmancipeert as wa'k een vrommes
zoep ik mie 'n mooi stuk in de hoed

doarum, zeg Jens, doot mie nen borrel
het zat mie'j al zo teegn vandage
en ik heb nog steeds zo'n kopzeerte
kopzeerte he'k van eer geklage

doot mie nen borrel zeg é
nee, wat 't is, doot d'r ma vief
dan hek mon'n ok vast wier kopzeerte
mar dan hek het nich van 't wief.

Tuk

Johan Kwast

Wee van oeleu hef der wal ees van Tuk 'eheard? Ginne tuk in klere, ne ruimte woar a'j wat in könt stekken. Nich der een tuk nemmen, zeajt mer bie'j'n bok doon. Ok tuk a'j eargens gek op bint bedoel ik nich. Nee, gewoon Tuk, 'n gehucht in 'n Kop van Oaweriessel, iets of wat noordwestelijk van de vestingstad Steenwiek. Der steet 'n melkfabriek en der lig ne grote iesbaan. 'k Bin der zölf 'ewes. 't Is wal 70 joar 'eleden, mear 't lig mien bie'j as 'n dag van gisteren.

Wat he'j toch in Tuk te zeuken? Eagenlijk niks, mear 't zit zo. Johan ten Brink hef der loch van 'ekregen. De kottebaankampioenschappen vuur junioren, van 't gewest Oaweriessel/Oost-Gelderlaand, wördt doar 'eholen. Hee hef net zien riebewies 'ehaald en doar in Tuk wil-e metdoon. "Goa'j met? Jan Hobbelt wil misschien ok wal". As lid van de Zenderse iesklup loa'w oons doar inschriewen. Wie'j goat op avontuur.

Wie'j volgt wal de dreugtraining bie'j Nico Feenstra in Hengel, mear dat zeg nog niks oawer wa'w könt. Hoo zal oons dat doar ofstekken? Zuwere leu van 't kotte weark bi'w nich, mear ie könt joa mear nooit weten. Kot en good, wie'j der hen. Mooi op tied bi'w der. 't Vrös dat 't knapt. Pal an de duurgoande weg noar Steenwiekerwold lig dee iesbaan. Wie'j zeet alleen hoge reetmatten, dee möt der vuur zorgen dat der gin zaand op de baan weait. 't Helpt wat, mear lange nich genug. Ne strakke fenienkoale weend blös in't langs oawer de baan en nemt völ zaand met, vuural vuuran. Met zovöl weend hoowt ze nich te vegem, 'n snee weait vanzölf wal noar achteren. Den hogen sneewal zeg genug.

'n Schaatspak is nog nich oet'evenunden, dus wie'j doot gewoon ne kraant oonder 'n trui, nog nen trui der bie'j oawerhen en de boksepiepen bie'j de kousen in. Nen jas en Grolse haansken an, ne bivakmus oawer 'n kop en de oorkleppen op. Doar mö'w met doon. Tied zat; wie'j kiek wat roond. Foi, wat koald en wat ne feale weend. Dat zal voort nog wat wörden. Eenmaal mö'w van de weend of en eenmaal der tegenin. 'k Lot in de zesde rit tegen Groen oet Giethoorn. Nooit van 'eheard, 't zeg mie'j niks. Noe zal 't dan angoan. Rap de oawertollige klere oet. Opstellen achter de startlien, stil stoan, 'n schot en doar geet 't hen, al wat 't halen kan. 'k Krieg 't an de nötte, mear oawer miene tied mag ik nich klagen.

Mear noa 'n eandstreep geet 't mis, good mis ok. 'k Kan nich zo gauw remmen en in völle vaart vlee'g ik rechoet op den sneewal an. Eankele leu stoat doar te kieken. 'k Veul 't ankommen, 'k bin de mach kwiet, dat geet nich good. Tied um te deanken is der nich. Ik smak veuroawer, de hoge Noren pleert harre op 't ies en laankoet scheid ik op nen keerl op kloompe of. 'k Raak em voloet. Dree man en 'n jeunken valt um as kegels. Ik heb nog geluk da'k de butte heel hool. Alleen miene haande bint 'n luk

schroonseld. En... ik stoa nich te vaste mear op 't ies. Och, 'n schrik zit mie'j nog in de bene en dan dee weend, hè. 'k Geew der wieders gin let op. Ik stoa mooi viefdes in de klassering, 't kon slechter.

Oonderdoems gif 't wichke Sjoukje Dijkstra eure eerste demonstratie keunsrieden. Doar heb wie'j hadrieders weanig oog vuur, vuur dee demonstratie bedoel ik.

Alman wördt wier an de start 'eropen. De tweede ritten goat beginnen. Noe van achter noar vuurten, steal tegen de weend in. As 't startschot valt geet 't met mie'j meteen al mis. De grip op 't ies bin'k kwiet en de weend hef mie'j kats in ziene mach. 'k Zwalk oawer de baan. 't Wördt 140 lange meters. 't Lik der nich op, alns is verprutst. Rap scheid ik mie'j de klere wier an. 'k Wochte of tot alman 't der op hef zitten. Ene Koldenhof oet Apeldoorn, tweemaal 'n rapsten van 't spul, wördt kampioen. En de jongs oet Twente? Wie'j könt met 't leuge ploogstel op 't hoes an, 't is niks 'ewörden.

Wat kan 't ok verrotten. Een ding telt, wie'j bint koolt tot op 't bot. In Siberie kan 't nich koolder wean. "Wie'j hebt 't hier wal 'ehad. Vot hier, wie'j smeert em." Nog eenmaal kiek ik um. "Dit was Tuk, aju!" In 'n auto begin wie'j voort an de stoet en komt wat bie'j blood met waarme koffie oet de thermosflesken. Noa roem twee uur keump Twente in zich. "Boorn en Hettum, wie'j komt der an."

As ik in 't hoes an de kökkentoafel de schaatsen schoonmaak en invet, keump 'n aap oet de mouw. Beade iezers krom!

Nog leverbare uitgaven

Prijslijst boeken december 2019

Boorn & Boerschop	Verenigingsperiodiek van Heemkundevereniging Borne jaargang 2018	€ 4,00
Boorn & Boerschop	Verenigingsperiodiek van Heemkundevereniging Borne oudere jaargangen	€ 2,50
Rond Horst en Hof te Borghende		€ 5,00
Borne, historie en volksverhalen	Jubileumuitgave 1987	€ 4,00
Grepen uit de historie van Borne Deel 2	Met zaakregister 1987. Ria van Harten-Fransen	€ 4,00
Landweren, Borgen en Postwegen	Ria van Harten-Fransen 1990	€ 4,00
Grenstwisten rond de Gemeente Borne	Ria van Harten-Fransen 1991	€ 4,00
Veertig jaar later	Jubileumuitgave 1987-2002	€ 4,00
Kadastrale Atlas 1832 Borne/Weerselo	Met kaartenmap 2005 H.C.O. Zwolle	€ 5,00
De Hof te Borne	800 jaar geschiedenis van Borne 2006 H. Woolderik	€ 5,00
Van Nazareth tot Nazareth	Religieus erfgoed in Borne 2009 Jaap Grootenboer	€ 5,00
Van Borghende tot Borne	Een overzicht van de Borse geschiedenis 2009 Martin Thiehatten	€ 5,00
Borne bij de tijd	27 verhalen over het verleden van Borne 2012 Hans Gloerich	€ 5,00
De Melbuul'n van Nazareth	Bijnamen in en om Borne 2012 Leo Leurink	€ 5,00
Borne uit die tijd gekenschetst	Potloodtekeningen van oud Borne en oud Boornsen 2014 Hans Leuverink	€ 10,00
Kiek toch 's	Beeldkroniek over de Gemeente 1988 G.P. ter Braak en H. Noordhuis	gratis
Gerard Potcamp	Een Twentse priester apostolisch vicaris tegen wil en dank 2011 Hans Gloerich	€ 5,00

Hassink.

VERPAKKINGSDRUKWERK / PASSIE VOOR ZICHTBAARHEID

MARS

Architectuur

Mars Architectuur
Korte Wensinksweg 1
7622 LB Borne

Tel. 074 266 17 92

Fax 074 266 53 07

E-mail : info@marsarchitectuur.nl

Web-site: www.marsarchitectuur.nl

A r c h i t e c t u u r t o t i n d e t a i l

STERK
in
ambachtelijk
werk

Echte Bakker Koehorst

EST. 1858
MORSELT
— MODE —

PAUL & SHARK | CAST IRON
STATE OF ART | CAVALLARO
SCOTCH & SODA | DENHAM
KOLLEKT | PME LEGEND
VANGUARD | M.E.N.S.
REPLAY | G-STAR | TIGHA
MAISON SCOTCH | JOSH V
CATWALK JUNKIE | AAIKO

GROTESTRAAT 199-205 BORNE | BISSCHOPSTRAAT 5-7 OLDENZAAL

BENNIE WILMINK autobedrijven

ONDERHOUD ALLE MERKEN - ONDERHOUD ALLE MERKEN - ONDERHOUD ALLE MERKEN

Tijdelijk APK €18.⁹⁵
Bij jaarlijkse onderhoudsbeurt
GRATIS!

En bij Jaarlijkse onderhoudsbeurt
**VOORDEELPAS MET
VEEL ACTIE VOORDELEN!**

SPECIALIST IN BANDEN
Altijd Actie prijzen voor banden!

Twentelaan 21
7609 RE Almelo
0546-850001

verkoopalmelo @benniewilmink.nl

Höltersweg 49
7556 BS Hengelo
074-2663363

verkoophengelo @benniewilmink.nl

Westerval 16
7545 MZ Enschede
053-4304630

verkoopenschede @benniewilmink.nl

WWW.BENNIEWILMINK.NL

Samenwerken aan **resultaat.**

Wil je iets bereiken dan is samenwerking essentieel. Wij bij Oude Wolbers begrijpen dat. Samen met onze opdrachtgevers en partners gaan we voor kwaliteit en resultaat. Ambitie, vakmanschap en creativiteit zijn onderdeel van onze genen. Bovendien staan wij altijd open voor nieuwe inzichten. Benieuwd naar onze manier van (samen)werken? **Bezoek oude-wolbers.nl of bel direct 074 - 266 13 64.**

PROJEKTONTWIKKELING
 NIEUWBOUW
 ONDERHOUD
 RENOVATIE
 WONINGBOUW
 DUURZAAM
 LANDELIJK
 24-7

BOUWONDERNEMING
OUDE WOLBERS
VASTGOEDPROJECTEN

de **wonen**
boer

since 1961
in het hart
van twente

meubelen
vloeren
raambekleding

www.deboerwonen.nl

 PLUS
Huls van den Nieuwboer

Jachtlust

HOTEL & RESTAURANT

Weerselosestraat 306 | 7626 LJ Hertme | T 074 2661665

- Hotelkamers vanaf € 65,00 per nacht
- Catering thuis of op uw bedrijf
- Vergaderingen en bijeenkomsten
- Feesten, partijen en diners op maat
- Keuzemenu 2 gangen € 21,50 of 3 gangen € 23,50

Kijk voor meer informatie op www.jachtlust.nl
of mail naar info@jachtlust.nl

#IKBENBIJJE

"Ik ben bij je wanneer je niet naar de bank kunt komen."

Team Mobiele Adviseurs Rabobank Centraal Twente

Bel voor een afspraak (074) 245 67 89 **Rabobank**

De Barrique

Azelsestraat 72, 7621 BB Borne
T: 074 - 267 19 61 www.debarrique.nl